

.....Framhald av síðu 8

ringa

Ikki minst Miklagarður, sum var tað mest kollveltandi í SMS.

Í Miklagarði var vøruútbodnið nógv størri, enn vit vóru von við í Føroyum. Og úttan íva hava vit verið við til at hildið príslegu niðri á einum rímligum støði. Tá tað er einki at ivast í, at tað er kapping kemur forbrúkarunum til góðar. Í so máta hava vit havt serstakliga stóran týðning.

Eitt upplivisli at fara til handils

– Og hvi skal tað ikki vera eitt upplivisli í fara til handils. Hvi skal tað bara vera nakad, sum skal fást frá hondini.

Hans Mortensen sigur, at tað visir segj allaðaðni, at har mentanarlív tekur seg upp, er handilslívið frammanundan. Har handilslívið er, er eisini mentan. Men tað er ongantíð vugt. Handilslívið er ein fortreyt fyri mentan. Ikki ovugt.

SMS hefur av og á eisini skipað fyri ymsum tiltøkum, og til hava eisini skipa fyri tiltøku mat fremja føroyska framtíðslu. Men nú er nakad langt síðani seinast?

– Ja, eg haldi, at í einum handilslívi, har so nógv fólk hefur sína dagliga gongd, sum í SMS, eiga vit at hava okkurt at bjóða fólk útyvir tað, vit vanliga selja.

– Tá skipa vit av og á fyri mentanarlívið tiltøkum, tá tað er húsíð eisini vælegnað til. Men vit ætla okkum ikki taka kappingina upp við Listaskálan ella Nordurlandahúsið.

– Tey mentanarlívið tiltøk, vit skipa fyri, eru av tí meiri fólksliga eisini.

– Tað er eisini rætt, at vit hava skipað fyri tiltøkum fyri føroyskari framtíðslu.

– Vit hava havt føroyskar vikur, og vit hava havt hugskotskappingar.

– Hesi tiltøk eru sprotin úr ynsknum at royna at stuðla føroyskari framtíðslu.

Hans Mortensen sigur, at hóast tað er langt síðani seinast, roknar hann við, at hesin táttur verður tikin upp aftur komandi ár.

50.000 fólk um vikuna

Hans Mortensen sigur, at SMS er vælegnað at skipað fyri tiltøkum í.

– Hvøja viku eru eini 50.000 fólk í SMS.

Tvs, at hvør einstaklingur er inni á gólvnum meiri enn einaferð um vikuna.

– Tað mesta, sum hefur verið í SMS uppá eina viku, er 100.000 fólk.

– Tað mesta, sum hefur verið ein dag, er 30.000 fólk.

Telr smáu handlarnir hvørva

SMS hefur oftað fingið skyldina fyri at hava beint fyri teimum smáu, hugnaliga bygdarhandlunum.

– Eg veit nú ikki, um so nógvir handlarnir eru farnir í Havn. Eg haldi, at tað eru næstan líka nógvir handlarnir

í Havn nú, sum tað vóru áðrenn.

– Tað er rætt, at nakrir matvøruhandlarnir eru farnir.

– Men eg ivist í, um teir smáu handlarnir høvdu verið varðveittir, hóast vit ikki komu. Eg rokni við, at komu vit ikki, hevði okkurt annað hent. Kanska hevði eitt annað slag av handilslívið verið uppá á Hálsti, ella onkra aðrastaðni.

Hans Mortensen heldur tvørturímóti at SMS hefur verið við til at stabilisera Havnina.

– Tað var alt ov trøngt í Havnini, so okkurt mátti henda. Tað hevði verið ein menning, vit ikki høvdu havt tamarhald á. Byurin hevði ment seg heilt øðrvísi, enn hann hevur. Men hvussu, er ómøguligt at siga.

– So tað er onki at taka seg aftur í, at vit tóku undir við, at býráðið fekk skipað viðurskiði við býarættlanini. Men hvussu siggja so tey næsta 20 árin úr hjá SMS?

– Hevði eg nú bara havt eina kulu at hugt í. Nei, eg veit ikki. Eg rokni við, at alt fer at ganga sína gongd framvið. Stíllislaga og róluga í hvussu so er í nøkur ár.

– Men tekur oljувиннан seg upp, verður støðan ein heilt onnur. Men fyrribils arbeiði vit, sum um ongín oljakemur. Kemur hon, fara vit tá at taka støðu til, hvat vit gera. Tá tá fer keypkraftin úttan íva at økja.

– Vit fáa ikki bygt meiri afturat, men kanska skulu øðrvísi handlarnir til.

Hann sigur, at tey eru hjartskýgd. Tíðirnar eru ikki góðar, men tað er slætnað undir føti.

– Tó er tað ógvuliga umráðandi, at vit ikki leypa framav, sum vit øll gjørdi í áttatiárunum. Eisini vit í SMS. Tað hefur ikki bara verið ein dansur á rósum.

– Vit gjørdi t.d. ein ræðuligan brølara at vit fóru undir parkeringsplássid.

Hann sigur seg ikki minnst, hvat tað kostaði, men tað var ógilt. Tað er ein brølari, hann tekur á sínar egnu herðar. Og hann hevur framvegis ikki hug at útgreinað, hvat tað var, sum gekk galið.

Men hinvegin: vit hava avgjørt ikki ov nógv parkeringspláss nú, leggur hann afturat.

Ídnaðardepilin slept

Hans Mortensen hevur havt aðrar dreymar enn at verða handilsmaður.

Einaferð droymdi hann um at gera ídnaðarbarónur, við miðbelgi inni á Sundi.

Men sundsepin er langtíðni sleptur með alla.

– Tá ið vit mitt í áttatiárunum vóru til reiðar at fara undir tað fyrsta virkið, fekk býráðið boð um, at inni á Sundi máttu bara goymslur byggjast. Tað var ikki akkurat okkara ætlan, so vit sleptu øllum. Og tað er púra vist, eg geri ikki meiri við tað ætlanina, sigur Hans Mortensen.

Sjónarmið

Vín úr Kila?

Við postinum nú ein dagin kom bræv frá Føroyahúsinum í Keypmannahavn, sum segði frá tiltøkum komandi tíð. Eitt tiltak er »Vinsmakking«. Helst eitt frálíkt tiltak, sum kann læra føroyingar, at annar lögur er enn gull og whisky. (»Give me a double whisky! On the rocks!! But without ice!!! sum klaksvíkingurin segði á verðshúsinum í St. Johns«).

Men les nú hetta gjølla: »Hesu ferð vera vinslogini úr: Bulgariu, Italia, Grikkalandi, Frakklandi, Argentina, Kila, Kaliforniu, Australiu og Suðurláfríku«. Ein keðilgrið blandingur av málsligum prinsippum. Vanligt er ikki at benda landanøvn. Lond eita til dæmis Amerika, Kanada, Kina ella Kenya, og sagt verður: úr ella í Amerika, í Kanada, í Kina, í Kenya. Fólk siga: Italia, í Italia ella italafiskur. Summi hava tað brúkt tann íslenska formin. Serliga eitt gamalt tjóðveldisblað brúkti tann formin, har landanøvn vóru kvennynum. Tað kom so at eita Italia, í Italia ella italufiskur.

Men teir, sum bjóða til vinsmakking blanda: úr Bulgariu, úr Argentina. Men ikki nokk við tí, eitt nýtt misforstær dagsins ljós: Vín úr Kila. Ja, gitið nú, hvaðani kemur hetta frálíka vín? Nei, ikki er tað tí teir longu hava smakkað sær á. Turra edrúir hava teir í bestu meining tikið konsekvensin av galskapinum í tí føroyska Heimsatlasinum, sum Skúlabókagrunnurin gav út fyri nøkrum árum síðani. Har royndu teir at innføra eitt slag av føroyskar ljóðskrift, so øll landanøvn fingu eitt serføroyskt sníð ella stavimáta. »Óføroyskir« bókstavir, sum C, W, og Z og X, blivu koyrdur burtur úr latínska alfabettinum, og eitt nú landið Chile, har tey brúka latínska alfabetið, skuldi nú skrivast Kili. Men Kili verður sostatt kallkyn, og skal bendast sum risi ella mjørki; í

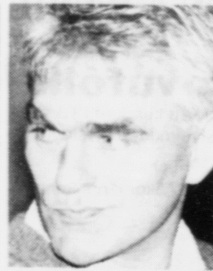
ella úr mjørka. Í ella úr Kila. eins og føroysk serføroysk: Bjarni, Bjarna.

Hesi galskapur er imóti øllum alheims reglum og royndum á hesum øki, har roynt verður at skriva so tætt upp at upprunaforminum sum gjørligt. Hja londum, sum brúka tað latínska alfabetið er yvirhøvur eingin trupulleiki. Reglan er: skrivið soleiðis sum ymsu londini sjálvi gera tað! Barcelona, Cadiz ella Glasgow og Newcastle. Bæði spaniolar og eingilsmenn royna í dag at skriva Tórshavn, og ikki Tórshavn ella Tors-haven. Men føroyingar, sum hava øst seg upp um at danskir embætismenn fyrr skrivaðu t.d. Glibre og Andefjord í staðin fyri Glyvur og Oyndarfjörður, eru nú sjálfir farnir at skemma fremmand nøvn.

Summi óttast kanska, at fólk ikki duga at skyna á, duga at úttala fremmand orð og staðanøvn. Einaferð hevur ein ljóðbrotynt verið virkin ella produktiv í føroyskum. Ki- og gi-eru broytt til tji- og dji-, eins ke- og ge-eru broytt til tje- og dje-. Tá úttalast føroysku orðini: kikari, kippa, givin, gita, keta, ketta, gera og geva soleiðis sum øll úttala hesi orð.

Men henda ljóðbrotynting er ikki virkin longur. Tá fáa nýggj føroysk ella fremmand orð ikki hesa úttalu, td. ki- til tji-. Men tað visir segj sum fólk ikki hava nakrar trupulleikar av at skyna ímillum føroysk og fremmand orð ella staðanøvn.

Summi nøvn ella keli-nøvn úttalast ki- (ikki tji-): Kingo og Kingo-sálmur, Kissa, Kisan, Kinna, Kirstin og Ki. Staðanøvn ella landanøvn td: Kina, Kiribati, Kilimanjaro, Kingston, Kigali, Kibæk, Killinaboy, Kilkenny, Kilmarnock, Kirgisistan, Kirkwail, Kivik, Kirov, Kiruna, Kirkenæs, Kiel og í Havn hava vit Kielar-kanalina (Eirik Jalls-gøta). Onnur ki-orð: Kilo, kilometrar, kilo-

watt (ikki kilo watt), kiosk, kitt, kiropraktor, kittil, kibbutz, kilt hjá skottum, kmin, kivi-frukt, og fínafelagið Kiwanis. Øll vita, at hetta eru fremmand nøvn og orð, sum ikki hava nakra ljóðbrotynting til tji-.

Ei heldur er nakar ivi um hvussu hesi ke-orð úttalast: Keflavík, Kent, Kelso, Kenya, Kerala, Kensington, Kentucky, Kedron, ella kemi, kemilux, ketogan, kemoterapi, keramik, kefir, Kennedy, Kenneth ella bara Ken, Kepler og Kipling ella Kenwood radio, keltari, Kelvin, keppur, kerubur og ikki at forgloyma kettsjupp. Men eisini inni í orðum av fremmandum uppruna verður ke- úttalað úttan ljóðbrotynting til tje-: Parkering, lakering, etikettir.

So eru øll ge-orðini: generator, genialur, generalur, genir, genetikk, genitiv (hvør-fall), ges-dur, getto ella ghetto, gerontologi, gear (ella gir), geodata, geografi, geoseismikkur, geofysikk, geometri, germanari, geysari, geiger-teljari, gelatina, Genova (obs! italiensar siga dienova), Genesaret, Getsemane, Gehenna, Gettysburg, Gera, Gentofte, Gent ella Gilead haðani Jefta kom, Gershwin, Gert, Gerhard, Gertrud og Georg.

Og gi-orðini, sum ikki úttalast dji-: Gideon, Gimme, Gígga, gir ella gear, uppá giss, gips, gittari, gigabyte, Giessen, Gibson, Gilbert, Giffhorn, Girvan, Giddens, Give, Gilleleje, Gislaved og giraffur.

Men ikki er tað altíð líka lætt: Girokort (sjíro-), Gin (djinn), Genever (sjenéver), geni (sjeni). Georg er eitt vanligt føroyskt navn, men úttalast sum fremmandorð. Georgia er eitt fremmand staðanavn (statur í USA), men kann sigast at hava eina føroyska úttalu (Djeordjia).

Tað bætir einki um trupulleikarnar, sum eru, at gera ein serføroyskan skrivimáta, sum eingin forstendur, hvørki í Føroyum ella aðrastaðni. Skuldi eg skriva bræv til Ola Norman í Geilo, og adressera tað til Jeylu? Einaferð var ein Chile-nevnd í Føroyum, sum royndi at upplýsa um støðuna í Chile, har tann demokratiskt valdi forsetin Salvador Allende varð myrdur av afturhaldskreftum. Nevndin virkaði fint, sjálvt um teir skrivaðu Chile, sum tað skrivast í sponskum, sum er tað almenna málið har.

Cubanska kollveltingarhetjan Che Guevara, føddur og uppvaksin í Argentina, er nú komin aftur til Cuba og er jarðaður har. Ongin ivast í hvussu navn hansara úttalast. Men skuldi konsekvensur verið í galskapinum, so ikki bert fremmand landanøvn hava eina serliga rættsskriving, men øll fremmand nøvn, so fingi vit kanska mannin at eita Ki Gevari. Ikki Ke, tí -e er ein óføroysk ending. Og ikki Gevara, tí -a er ein kvenkyns-ending.

Latið Che eita Che, og latið Chile framvegis eita Chile. Til jólar fari eg kanska at keypa mar eina fløsku av góðum chilenskum víni. Og tykkum, sum fara at smakka vínið í Føroyahúsinum tann 15. november, ynski eg eitt gott kvøld. Men latið bilin standa heima.

Vinarliga,

Rolf Guttusen
1. november 1997

Um lesarabrev o.l.

Lesarabrev og líknandi tilfar, ið verður sent okkum, skal hava avsendara, t.v.s. navn, adressu og telefonnr. Blástjórinn skal vita, hvør skrivað hevur eisini um brev ynskjað dulnevnd í blaðið.

Vit kunnu annars ikki geva tykkum, ið skriva, vissu fyri, at lesarabrev viðmerkingar o.l. koma í blaðið sama dag, sum tað er móttikið. Tað veldst um tøka setiorku og pláss.

Blástjórinn